

CELA

16

ZIMES

SATURS

	Lpp.		Lpp.
Zinaīdas Lazdas dzejoļi: Vakars, Vel-		A. Lemesis — Okupētās Latvijas lauk-	
dze, Tilti - - - - -	1	saimniecība - - - - -	46
Veronika Strēlerte — Neprasi - - -	2	Linards Tauns — Jūras braucēji - -	50
Kārlis Ābele — Never Never - - -	2	APSKATS. Jānis Zanders — Trīs lielas	
Zinaīda Lazda — Valola - - - - -	2	problēmas (51). Ofelija Sprogere — Divas	
Anšlavs Eglītis — Dzeltenais kaķis -	3	dzejoļu grāmatas (56). Jānis Andrupš —	
Elza Kezberē — Laimīgais - - - -	5	Kādas deportētas latvietes domu pasaule	
Kārlis Straubergs — Vidgauta kristīšana	6	(57). Pēteris Irbe — Cetri žurnāli (59).	
Irma Grebзде — Cilvēks - - - - -	7	Jānis Rudzītis — Savādi atzinumi (61).	
Arturs Bērziņš — Nams Cēsu ielā - -	16	Jānis Sudrabiņš — Augusts Saulietis 25 ga-	
Eriks Raisters — Svētki veļu laikā -	20	das aizsaulē (64). Kārlis Draviņš —	
Vitauts Kalve — Rīgas dziesminieks		A. Sprogis, samojēdu valodas pētnieks (66).	
Aleksandrs Čaks - - - - -	21	Andrejs Johansons — Krievu vēstures vil-	
Eriks Raisters — Negaisa mākonis - -	26	tojumu attīstība (67). Valentīns Bērzkalns	
Haralds Biežais — Ziemeļzemes dzej-		— Dzeja vai proza (71). Pēteris Irbe —	
nieks, pravietis un mocekļis Kajs		Pirmo dziesmu svētku 80 gadu atcere Lon-	
Munks - - - - -	27	donā (75). Niklāvs Strunke — Valdemāra	
Jānis Grīns — Modernā Zaula pārtap-		Tones māksla (77). Ilona Leimane —	
šana: Ignacio Silone - - - - -	33	Tempļu un tēlu poēzija glezniecībā (80).	
Elza Kezberē — Glāsts - - - - -	37	Bibliografija (80).	
Arnolds Spekke — Kā daudzās Eiropas		ATTĒLI uz atsevišķām lapām: Valdemārs	
senās civilizācijas pārvērtās šā kon-		Tone — Meitene. Anna Dārziņa — Klusā	
tinenta mazās tautās - - - - -	38	daba. V. Tones vāka mets. Attēls uz vāka:	
		V. Tones — Edīte.	

CEĻA ZIMJU ABONENTI, kas vēlas iesiet 1953. gada numurus vienā sējumā, var pasūtīnāt vākus apgādam. Grezni audekla vāki ar zelta iespaidumu maksā 3 angļu šil.; 4/- austrāl. šil.; 0.50 dol.; Zv. Kr. 2.50.

CEĻA ZĪMES

Galvenais redaktors Jānis Andrupš. Redakcijas kolleģija: Andrejs Eglītis, Alberts Jērumš, Knuts Lesiņš un Valdemārs Tone.

LATVJU BIEDRĪBAS LIELBRITĀNIJĀ APĢADS.

Redakcijas un apgāda adrese: c/o The Society of Latvians in Great Britain, 55, Hans Rd., London, S.W.3., Gt. Britain. Žurnāls iznāk sešas reizes gadā, ik nepāra mēneša pirmajā dienā.

CEĻA ZIMES maksā (atsevišķs numurs, ¼ gada abonements, 1 gada abonents): *Argentīnā*: (Pesos) 15,00; 43,00; 83,00; *Austrālijā*: (£A) —7.6; 1.1.—; 2.—.—; *Beļģijā*: (Fr.) 50,00; 130,00; 240,00; *Brazīlijā*: (Kruz.) 20,50; 60,00; 118,00; *Britānijā*: (£) —6.—; —.17.—; 1.13.—; *Čīlē*: (Pesos) 82,00; 160,00; 300,00; *Dānijā*: (Kr.) 7,00; 20,00; 38,00; *Francijā*: (Fr.) 300; 850; 1600; *Kanādā*: (dol.) 1,20; 3,50; 6,80; *Norvēģijā*: (Kr.) 7,00; 20,00; 38,00; *Savienotajās valstīs*: (dol.) 1,20; 3,50; 6,80; *Sveicē*: (Fr.) 5,00; 14,00; 27,00; *Vācijā*: (DM) 4,00; 11,00; 20,00; *Venecuēlā*: (bol.) 3,50; 10,00; 18,00; *Zviedrijā*: (Kr.) 6,00; 17,00; 33,00. Pārējās zemēs abonementa maksas aplēšamas pēc kursa, izejot no britu mārciņas.

CEĻA ZIMES saņemamas un pasūtīnāmas tieši apgādā, visos grāmatu galdos un pie mūsu pārstāvjiem, kuŗu sarakstu skat. pēdējā vāka iekšpusē.

joli (iespiests Jaunākās Ziņās), no radiofona — Atis Zālītis, no Cesvaines ģimnazijas Arvēds Smilga. Saulieša rakstu izdevējs Jānis Roze no dzejnieka atvadās ar četriem vārdiem: „Saldu dusu mīļais draugs.“ Seko vēl rinda citu, gan no galvas pilsētas, apkārtējām skolām, organizācijām, tā beigās par rakstnieka atdusas vietu ir izaudzis vesels ziedu un vainagu kalns. Bet tad jau arī galā īsā diena, un kā liels veļu pulks, krēslai kļūstot arvienu biežākai, pavadītāji izklist.

Divus gadus vēlāk ar īpaši nodibināta

fonda palīdzību uz rakstnieka kapa uzcēla jauku tēlnieka Jansona veidotu pieminekli, cirstu pelēkā laukakmenī, uz kuŗa Sauliecis, ganos iedams un vēlāk, liels būdams, sēdējis.

Īpaša istaba vēl rakstnieka piemiņai bija iekārtota Cesvaines valsts ģimnazijas mūzejā Cesvaines pilī. Kas ar Saulieša un citām piemiņām noticis, kad otrā pasaules karā ap Cesvaini plosījās niknas kaujas, nav zināms. Un būtu bezgala drūmi, ja šīs mantas būtu izvazātas un gājušas zudumā.
Jānis Sudrabiņš.

A. SPROĢIS — SAMOJEDU VALODAS PĒTNIEKS

Kādreiz vēl tikai rakstāmās latviešu intelligences vēsturei joprojām vācami materiāli; par izcilu latviešu darbošanos dažādās zemēs tiešām arī ik pa laikam nāk klāt jaunas ziņas un attēlu materiāls. Ja dažai citai nācijai, piemēram, ukraiņiem, armeņiem, ebrejiem, poļiem u. c., ārpus viņu dzimtenes izveidojušies svarīgi kultūras institūti ar uzkrātām vērtībām, kas nav atsveramas ne ar kādu zeltu, tad varam uzdrīkstēties cerēt, ka arī kāds latviešu miljonārs, reizē sagādādams pats sev nedziestošu slavu un vārdu, kādreiz nodibinās vai palīdzēs izveidot kaut ko tamlīdzīgu savas tautas kultūras kopšanai un pētišanai. Šķiet, ka šāds emigrācijas institūts būtu istā vietā, kurp, starp citu, satecēt visādām ziņām, attēliem un atmiņām par latviešu sasniegumiem gan karstajās dienvidzemēs, gan Arktikas sniegājos.

Šādu ziņu starpā, protams, iederētos arī tās, kas pagājušā gadā gluži negaidot nāca klajā par kādu latvieti, kuŗa veikums ir un paliek ar nepārejošu nozīmi. Ungārijas zinātņu akadēmija 1952. g. laidusi klajā savu publikāciju „Acta Linguistica“ 2. sējumu, un tā 1—2. burtnīcā iespiesti plašāki materiāli par Kaninas pussalas samojedu valodu. Tos priekš gadiem četrdesmit ir savācis, sakārtojis, apstrādājis un, pievienodams vārdu tulkojumus vācu valodā, sagatavojis nodomātai iespiešanai A. Sproģis, pēc tautības latvietis. Tagadējā veidā tos galīgi izredīģējusi kāda ungāru zinātniece (*A. Sproģis' Wörterverzeichnis und grammatikalische Aufzeichnungen aus der Kanin-Mundart des Jurak-Samojedischen. Bearbeitet und herausgegeben von Irene N. Sebestyén. Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae, toms 2, fasc. 1—2, Budapest 1952, no 96. līdz 188. lpp.*).

Pēc visa spriežot, arī A. Sproģis pieder vienai no tām nelaimīgajām paaudzēm, kas

tick maltas kuŗu dzirnās un kuŗu manuskripti un savāktie materiāli — gluži tāpat kā daudzu mūsu sarakstītie darbi — pazūd un iznīkst bangaino notikumu nežēlīgajās vērpētēs. Tiešām var būt, ka pats A. Sproģis pirmo pasaules kuŗu nav vairs pārdzīvojis. Citādi diezgan grūti izskaidrot (varbūt vienīgi ar aizķeršanos Padomju Krievijā?), kāpēc viņš pēc kāda 1918—20. gada nemaz vairs nav interesējis par savas grāmatas likteni un tās iespiešanu, kad no nedaudzajām ziņām par viņu ir skaidrs, ka sava vākuma vērtību viņš it ļabi apzinājies.

Sproģa manuskripts, par lielu laimi, beigu beigās paglābies vesels, bet tā liktenis ir bijis ļoti raibs. Radies tas, laikam, ap kādu 1910—12. g., varbūt vēl agrāk, kad pats autors nokļuvis pie juraku samojediem (paši sevi viņi sauc par nenciem), kas dzīvo Kaninu pussalā pie Ziemeļu ledus okeāna. Kādu laiku būdams Mezeņas apgabālā, Sproģis, kam gan nav bijis priekšzināšanu urālu valodās, nedz arī ziņu par kāda cita priekšdarbiem šinī laukā, sācis čakli vākt samojedu vārdus un sastādīt viņu valodas gramatiku. Kāpēc viņam nācies šo darbu izbeigt, nav zināms; visticamākais, ka viņš bijis spiests doties uz citu darba vietu. Gatavodams izdošanai, Sproģis savu krieviski sarakstīto manuskriptu pārstrādājis vācu valodā, šinī ziņā sekodams Drēzdenes profesora Jakobija (Jacobi) padomam; ir vēl zināms, ka Sproģis kaut cik pratis arī franciski un angliski.

Gatavais Sproģa manuskripts nosūtīts uz Drēzdeni, taču nav ticis tūlīt iespiests, bet prof. Jakobijs to nodevis Leipcigas turkologam prof. H. Štumem. Tālāk tas pēc kārtas ceļojis caur vairāku ungāru zinātnieku — tā J. Nemeta, B. Munkači un Joz. Šineja rokām, līdz uznācis pirmais pasaules kuŗš un tas palicis, iespieduma neredzējis,

kaut kur Ungārijā. Jāpricējas, ka tas tomēr nav galīgi pagאיםis, lai arī publikāciju piedzīvojis tikai tagad, pēc saviem četriem gadu desmitiem.

Ir vēl piebilstams, ka kāds A. Sproga manuskripts (varbūt viņa darba pirmā versija krievu valodā?) var būt saglabājies kaut kur Padomju Krievijā, jo zīmīgā kārtā jau 1948. g. kāds krievu Ļeningradas izdevums (Učēnye zapiski, serija vosto-kovedačskich nauk, vypusk) nosauc rindu Austrumu Eiropas vietvārdu pētnieku — un to starpā min arī A. Sprogi.

Kaut arī šie Ungārijā publicētie samojedu valodas materiāli nav tieši kvalificējami kā speciāli izglītota valodnieka pētījums un arī vācu valodu pats autors perfekti nav pratis, taču tiem sava ne mazā nozīme, jo sevišķi tāpēc, ka vākums ir no ievērojami agrākiem laikiem, bet samojedu

valoda senāk visai maz tikusi pētīta. Ja tas būtu citādi, šis darbs nebūtu parādījies klajā Zinātņu akadēmijas izdevumā.

Kā Sproga materiālu publicētājiem Ungārijā, tā vairākiem citiem somu un igauņu zinātniekiem ir bijusi liela interese par paša Sproga personu, bet visas šādas ziņas gājušas bojā, pazūdot kādai vēstulei, ko minētais prof. Jakobijs sūtījis Dr. Nemetam. Šī raksta autoram nav vēl izdevies saklausināt kaut ko par A. Sprogi latviešu trimdas saimes vecākās paaudzes aprindās. Bet šādas ziņas būtu ļoti vēlamas.

Kārlis Draviņš.

Redakcijas piezīme. Lasītāji, kas par A. Sprogi kaut ko zinātu vai, varbūt, pazītu kādas citas personas, kam Sproģis varētu būt palicis atmiņā, laipni lūgtas neatteikties atrakstīt „Ceļa Zīmju” redakcijai.

KRIEVU VĒSTURES VILTOJUMU ATTĪSTĪBA

I.

Par padomju vēstures pētīšanas metodēm, kuŗās kā svarīgs komponents ietilpst faktu viltošana aktuālā politiskā nolūkā, jau agrākos „Ceļa Zīmju” numuros rakstījuši A. Švābe un V. Ģinters. Jaunu zīmīgu piemēru šeit dod vēl nesen konstruētais boļševiku partijas viedoklis jautājumā par Napoleona okupētās Maskavas degšanu 1812. gadā. To ievēroja un atzīmēja arī rietumu zinātnieki. Vienu no interesantākajiem rakstiem publicējis zviedru vēsturnieks Antons Karlgrēns („Dagens Nyheter”, 17. 9. 1952.), un tas pelnī īsu atkāstījumu, jo spilgti rāda tās pašas tendences, ko krievi šobrīd uzspiež arī Latvijas vēsturei.

1812. gada notikumu pārkrāsošanai boļševiki pievērsās tikai 1947. gadā. Pirmajos gados pēc otra pasaules kara, baidoties no varbūtēja jauna „bonapartisma spoka”, VK(b)P izsludināja sevi par vienīgo pret-hitleriskās koalīcijas kaldinātāju, un kara laikā daudzīnātie padomju maršāli nogrima oficiālā aizmirstībā. Kad starptautiskā situācija ap 1947. g. no jauna saasinājās, partija atzina, ka gaismā atkal izvelkama ne tikai „neuzvaramā sarkanā armija”, bet apzeltījamas arī vecās krievu kara nomettes. Ir viegli saprotams, ka sevišķa uzmanība pievērsās tieši 1812. gadam. Vēsturnieki vienmēr liegušies atzīt, ka Napoleona katastrofo radījis krievu militārs pārākums; viņu salauza tikai tās dažādās nelaimes, ar kuŗām jārēķinās ikvienai invāzijas armijai

Krievijas plašumos, un krievu virspavēlnieka Kutuzova vienīgais nopelns bija tas, ka viņš ļāva notikumiem iet savu gaitu. Šis „ķecerības” bija steigšus revidējamas, jo citādi dažam mūsdienu vēsturniekam varētu rasties iedomas, ka līdzīgi apstākļi ietekmējuši arī Hitlera sagrāvi un ka uzvaru nav panākusi sarkanarmija un partija vien. („Tautu tēvu” kā uzvaras kalēju pēc viņa nāves vairs nepiemin.)

Kutuzova uzspodrināšanā pirmo soli nācās spert pašam Staļinam, jo šai nodomā slēpās kāds ļoti svarīgs moments. To Staļins nokārtoja, žurnālā „Boļševik” atbildēdams it kā uz kāda virsnieka iesūtītu jautājumu: Kā izskaidrojams tas, ka Fridrihs Engelss, balstīdamies uz Ļeņina aprīnoto militāro rakstnieku Klauzevicu, apzīmējis Barklaju de Tollī, kam nācās atdot savu vietu Kutuzovam, par vienīgo respektējamo krievu kaŗavadoni Napoleona laikā? Engelsu, — norādīja Staļins, — maldinājis Klauzevics, un Ļeņins savukārt neesot cildinājis Klauzevicu kā militāru lietpratēju. Ļeņinam vispār trūcis izpratnes par kara lietām, un ar tādu viņš nekad arī neesot lepojies. „Kutuzovs”, turpināja Staļins, „neapšaubāmi stāvēja vismaz divas galvas tiesas pāri Barklajam. Viņš pazina kara mākslu, ko izmantoja senie partieši, kad tie ievilināja romieti Krasu savā zemē un tur viņu iznīcināja. Ar labi sagatavotu pretofensīvu, šo interesanto ofensīvas variantu, Kutuzovs satrieca Napoleonu“.